

Ivan Lukan

Šport in koroški Slovenci

Če pogledamo v zgodovino, vemo, da so (slovenski) Korošci in Korošice telovadili in planinarili ter se društveno organizirali že pred dobrim stoletjem in ne šele po drugi svetovni vojni z ustanovitvijo Slovenske fizikulture zveze (danes Slovenske športne zveze) kot krovne športne zveze leta 1949. Prva slovenska društva so namreč nastala celo že pred prvo svetovno vojno in pri tem sledila slovenskim zgledom iz Kranjske, kjer so se takrat že uveljavili telovadba, planinstvo in tudi – čeprav v skromnem obsegu – anglosaški ali britanski športi. Čeprav sta bila Koroška in njeno središče Celovec v revolucionarni spomladi narodov 1848 pomemben zametek slovenskega nacionalizma in programa Zedinjena Slovenija, je slovensko narodno življenje tedaj bilo vezano na manjše kraje, trge in vasi ter kmečki življ. Zato tudi ne preseneti, da je eno izmed prvih telesnokulturnih organizacij planinsko društvo.

Slovenski ljubitelji gora in planinstva so se v drugi polovici 19. stoletja soočali z (agresivnim) avstrijsko-nemškim planinskim organiziranjem in ponemčevanjem kranjskih in koroških gora. Zato je bilo leta 1893 v Ljubljani ustanovljeno matično Slovensko planinsko društvo (SPD), na Koroškem pa so se planinci povezali v podružnici SPD. Korenine organiziranega planinarjenja gre iskati v narodnoprosvetnemu delu na Zilji, ki ga je že sredi 19. stoletja, med letoma 1850 in 1870, spodbudil župnik Matija Majar Ziljski. Tako so prav ziljski rodoljubi dali pobudo za ustanovitev prve podružnice SPD na Koroškem. Med njimi sta bila tudi deželni poslanec Franc Grafenauer iz Most in Zahomčan Ivan Millionig, po domače Koren.

■ Zilja – zibelka planinstva

Podružnica SPD na Koroškem je bila uradno ustanovljena šele 18. januarja 1900 z občnim zborom, na katerem je bilo poudarjeno, da bo novoustanovljena podružnica »polagoma zrasla v mogočno društvo, ki bode slovenske naše kraje in planine obvarovalo nadaljnega potujčevanja. Zadnji čas je že za to, sicer bodejo v zdaj še slovenskih gorah in planinah morebiti v kratkih letih obveljale besede Simona Gregorčiča: ... naš je tujcev zdaj lastnina!«, beremo v prvi izdaji prve knjige Transport avtorja Mirka Bogataja (1999).

Od ustanovitve koroške podružnice SPD je medtem preteklo več kot 120 let, ves čas pa je bil posebej izpostavljen njen narodnostni in kulturni pomen. Njen delokrog je zajel sicer vso tedanjo Koroško, h kateri sta spadali tudi še Kanalska in Mežiška dolina, vendar se je njeno delovanje v prvih letih omejilo predvsem na Kanalsko in Ziljsko dolino.

Že v prvem letu so prvi člani začeli na novo markirati neposredno območje. Posebno velikega pomena pa so bile nove markacije z dvojezičnimi napisi v Višarskem pogorju. Dve leti po ustanovitvi je podružnica kupila v divjeromantični Zajzeri še zemljišče za gradnjo planinske koč, toda tajnik SPD Knafelc je na občnem zboru leta 1904 moral sporočiti, da je »akcija« za postavitev koč zaradi manjkajočega denarja ustavljena. Tudi pozneje o projektu ni bilo več govora.

Medtem je Zahomčan Andreas Millionig že sprejemal pod streho svoje Korenove koč na Zahomški planini člane društva (in celo planince čeških društev), leta 1904 pa so pri Nežmanu na Bistrici ustanovili še Slovensko katoliško izobraževalno društvo »Zila«, ki spada danes med najstarejša slovenska društva na (avstrijskem) Koroškem. Vse delo se je osredotočilo pravzaprav na vasico Zahomec, kjer je ob prehodu v 20. stoletje živila posebno razgibana generacija.

Ziljska podružnica SPD pa je na svojem občnem zboru leta 1907 soglasno sklenila, da se preosnuje v Koroško planinsko društvo s sedežem v Celovcu. Za načelnika je bil izvoljen Franc Grafenauer, deželni poslanec koroških Slovencev. Na ozemlju, raztegnjenem od štajerske do italijanske meje, je začelo delovati kar 63 slovenskih planincev »proti armadi, ki je nemško pleskala našo domovino«. Hkrati je tudi Slovenska matica v Ljubljani začela priprave za izdajo zemljevida slovenskega ozemlja, kajti treba je bilo ugotoviti in zbrati pravilna slovenska zemljepisna imena. To delo so na Koroškem opravili člani ziljske podružnice.

Vzporedno so nemški planinci na debelo germanizirali vrhove Karavank. Njim se je zoperstavil dr. Josip Šašel, slovenski pravnik iz Slovenjega Plajberka. Gibalo njegovemu snovanju je bila ljubezen do rodne Koroške. Med drugim je predložil topografijo Karavank z

živimi ljudskimi oznakami planin, vrhov, slemen, vodovij in naselij ob Zilji, po Zvrhnjem in Spodnjem Rožu ter ob Beli. Gradivo je dopolnjeval, zato Šašlovo delo danes velja za pionirsko za koroški prostor. Žal je mnogo opravljenega gradiva propadlo v požaru (prve svetovne vojne, v kateri so najboljši planinci izgubili svoja mlada življenja na zelenih poljanah Galicije, koroška podružnica SPD pa je končala kot rastlina, zatrta v kali.

Po veliki vojni je njihovo izročilo prevzel nov rod slovenskih planincev. Na novo so vzkliše planinske podružnice – v Pliberku, Velikovcu in Borovljah, v Železni Kapli so živo delovali slovenski gorjani do leta 1920, ko je plebiscit ločil Koroško podružnico od osrednjega društva. Po drugi svetovni vojni pa so dali pobudo za znovni ustanovitev Slovenskega planinskega društva v Celovcu študenti in delavci, prvi povojni predsednik pa je postal Lubo Urbajs. Njemu so na čelu tega športno-rekreativnega društva z največjim številom članov med koroškimi Slovenci sledili Hanzi Lesjak in zadnja leta Štefan Rigelnik.

Jozip Šašel z vnučko, 1958; Šašel se je že pred prvo vojno zoperstavil nemškimi planincem in pripravil slovensko topografijo Karavank; vir Bogataj M. (2009), Trans/Sport, Celovec: SŠZ.

Telovadba med (koroškimi) Slovenci

»Slovenec sem in kdo je več!« je v Ljubljani ponosno vzkliknil Viktor Murnik, vodnik slovenskega sokolstva v desetletju pred prvo svetovno vojno. A težje je bilo to klicati sredi Korotana, pa čeprav je bila tu zibelka srednjeveškega političnega slovenstva in programa Zedinjena Slovenija. A so se le našli ljubitelji telovadbe Sokola

in Orla in ustanovili društva. Pri tem so jim pomagala tudi bližnja kranjska društva, na kar so bili dokaj alergični nemški sosedi.

Leta 1909 je bil organiziran prvi Sokol v Borovljah, že leto prej pa Orel v Šentjanžu v Rožu. Sokoli so imeli stike prek Ljubelja z bližnjimi gorenjskimi sokolskimi društvi, šentjanški Orel pa z Jesenicami. Dramitelji sokolskega organiziranja so bili koroški študenti v Pragi, ki jih je navdušil grandiozni vsesokolski zlet v tem mestu leta 1907. Žal je plebiscit leta 1920 usodno posegel v socialno življenje koroških Slovencev, prvi na udaru pa je bil nacionalni Sokol, ki se je na Koroškem ravno dobro organiziral.

Novi zagon po drugi svetovni vojni

Narodnoprosvetnemu in fizikulturnemu življenju med koroškimi Slovenci po drugi svetovni vojni so dale nov zagon športne aktivnosti. Začele so se že leta 1947 s prvimi tekmovanji (smučarska in sankarska), leta 1949 pa je bila ustanovljena Slovenska fizikulturna zveza (SFZ), predhodnica današnje Slovenske športne zveze (SŠZ), krovne organizacije vseh slovenskih (in danes tudi dvojezičnih) športnih društev na avstrijskem Koroškem.

Prvi resni poskusi uvedbe organiziranega športa med koroškimi Slovenci so potekali še pod okriljem tedanje Kmečke zveze za slovensko Koroško v obliki »kmečkih dnevov«, na katerih so se zbrali mladi fantje in iz svojih vrst izbrali najboljšega kosca. V Šmihelu pri Pliberku se je 25. avgusta leta 1946 zbralo kar tisoč ljudi, ki so kosce spodbujali k hitri in natančni košnji. Še v istem letu se je kot pobudnik športnih prireditev pojavila tudi Zveza mladine za slovensko Koroško. Organizirala in izvedla je smučarske tekme v Šentjakobu v Rožu in na Komelju pri Pliberku.

O začetkih urejenega mladinskega telesnokulturnega delovanja po vojni nam pričajo drobne vesti iz mesečne mladinske priloge Slovenskega vestnika »Mlada Koroška«, ki hkrati napovedujejo tudi pot do ustanovitve prve krovne športne organizacije koroških Slovencev, Slovenske fizikulturne zveze (SFZ). Tako je slovenska mladina 26. januarja leta 1947 v Dobu priredila prvo sankarsko in smučarsko tekmo, 9. februarja je sledila še druga. Že septembra 1947 pa je mladina okraja Velikovec priredila na južnem bregu Drave uspelo športno srečanje. Drugi množični fizikulturni miting, ki je bil podoben prvemu v Mokrinah, je bil v Mohličah. Sledili so še telovadni nastopi na Mladinskem dnevu v Logi vasi (pri Kopitnjaku), kjer je telovadilo več kot sto telovadcev. Nastopili so v belo-modrih krojih. Sodelovali so tudi na ljudskem taboru na Brnci (v Zmotičah pri Prangerju), kjer jih je občudovalo več kot 2000 ljudi! V Dulah ob Vrbskem jezeru pa je Zveza mladine priredila fizikulturni tečaj, ki je pod vodstvom študenta telesne kulture Milana Kupperja ponudil tečajnikom v povezavi teoretičnega pouka s praktičnim izvajanjem posameznih športnih panog podlago za »nadaljnji razvoj fizikulturnega dela«.

Od Slovenske fizikulturne zveze do Slovenske športne zveze

Le leto pozneje, 1948, sporoča zapisnik s seje fizikulturne sekcije Zveze mladine 4. maja, da je uspelo postaviti številne »fizikulturne sekcije po okrajih«, že 19. junija 1949 pa so se delegati in »najboljši fizikulturniki Slovenske Koroške« zbrali na ustanovnem občnem zboru Slovenske fizikulturne zveze (SFZ) v Celovcu, da se pogovorijo o »vrhovni organizaciji slovenskih fizikulturnikov« ter da iz svoje srede izvolijo »najboljše tovariše in tovarišice, ki bodo kot odborniki SFZ skrbeli in delali za širitev in krepitev fizikulturnega delovanja med koroškimi Slovenci«.

Občni zbor je odprl sekretar Zveze mladine Kori Perč, Rado Janežič pa je prebral pravilnik Slovenske fizikulture zveze in navzoči so ga soglasno sprejeli. Nato je občni zbor sprejel v SFZ vseh devet društev, in sicer SFD »Tabor« v Št. Jakobu v Rožu, SFD »Borec« v Ločah, SFD »Slavica« v Logi vasi, SFD »Partizan« v Kapli ob Dravi, SFD »Borba« v Št. Janžu v Rožu, SFD »Planica« v Dobrli vasi, SFD »Triglav« v Št. Vidu v Podjuni, SFD »Mladost« v Pliberku in SFD »Triglav« v Kotmari vasi. Za prvega predsednika Slovenske fizikulture zveze pa je bil izvoljen Franci Zwitter, ki je v imenu odbora zagotovil, da bo vodstvo SFZ zastavilo vse svoje mlade sile za uspešno delo. Izvoljeni člani pa so se zavezali, da bodo zastavili vse sile »za dvig fizikulture med koroškimi Slovenci, v prvi vrsti pa med mladino Slovenske Koroške«.

Nekaj tednov pozneje je varnostna direkcija v Celovcu tudi uradno potrdila ustanovitev Slovenske fizikulture zveze v Celovcu. Zakonsko predpisano izjavo petih proponentov, da niso nikoli bili člani kake nacistične organizacije, pa so podpisali: Fricej Lužnik, šofer, pošta Velikovec; Lojzka Hofer, pisarniška moč, Trnje, pošta Svetna vas; Rado Janežič, redakter, Breznica, pošta Področja; Janko Gröblacher, nameščeneec, pošta Celovec, in Franc Resmann, stavec, pošta Celovec.

Med slovensko mladino je sledilo »ogromno zanimanja za vsestransko udejstvovanje na fizikulturem področju«. Že leto dni pozneje se je število športnih prireditev močno povečalo. Smučarski tečaj v Pliberku zaradi slabih vremenskih in snežnih razmer ni uspel tako dobro kakor šentjanški. V Selah na Gornjem Kotu se je veliko število mladincev udeležilo sankarske tekme od Marofa do žage.

»Selska mladina je hotela, da bi se čim bolj naučila svojega materne jezika, zato je sklenila, da bo imela tudi svoje redne bralne večere oziroma tečaje slovenščine. Obenem se je zavzemala tudi za fizikulturo. Zaradi pomanjkanja igrišč (na Kotu je vse v hribih), se je omejila na proste vaje,« se spominja Pepca Male-Oraže, ki je v tedanjem kulturnem društvu skrbela za odlično knjižnico in kulturno prebujanje Selanov na Kotu.

Tudi v Kapli ob Dravi so prirejali večja sankarska tekmovanja. V Kotmari vasi so se veselili podarjene nogometne žoge. SFD »Triglav« je na prvi trening v aprilu pritegnil več kot 20 mladih žogoborcev. Tako so pripravljali mladinsko skupino, ki naj bi začela redno vadbo. Najbolj žgoče je bilo vprašanje športnega igrišča. Toda tudi v tem oziru se Kotmirčani niso ustrašili problemov. Drugega aprila 1950 je sledila prva mladinska nogometna tekma v Rožu. V občinskem derbiju je Šentjanž premagal lokalnega rivala z Bistrice z 1 : 0. Dva tedna pozneje, 14. maja, je sledil prvi rožansko-podjunski derbi. Na šentjanškem igrišču sta se pomerili nogometni moštvi iz Šentpetra na Vašinjah in Šentjanža. Slednji so slavili kar z 9 : 1! Slovenska fizikultura zveza pa je 15. avgusta 1950 v Šentprimozu v Podjuni organizirala prvi nogometni turnir na višji ravni. Sodelovala so štiri moštva: kombinacija dunajskih in francoskih študentov, ki so preživljali svoj dopust ob Zablatniškem jezeru, športni klub Sinča vas in slovenski moštvi iz Šentpetra na Vašinjah in športnega društva »Obir« iz Šentvida v Podjuni.

V prihodnjih letih pretežna večina prezgodaj rojenih in premalo zasnovanih klubov v okviru SFZ ni bila več tako delavna oz. uspešna. Društva so začela hirati, nekatera zamirati. SFZ je sicer posku-

Zahomčani so svoj klub organizirali v petdesetih letih: spredaj aktualna uspešna skakalca mladega rodu Hannah Wiegele in Daniel Tschofenig, desno starosta kluba Franc Wiegele; vir Simon Rustja, Novice.

Občni zbor SŠZ 2020; vir Simon Rustja, Novice.

šala negativni razvoj zavreti, končno pa ji ni preostalo drugega kot podpreti bolj zdrava društva ter se zadovoljiti z organizacijo tradicionalnih smučarskih tečajev, izletov v planine in gore ter srečanj z zamejskimi Slovenci. Franciju Zwitterju je leta 1954 v predsedniški funkciji sledil dr. Janko Wiegele (od 1954 do 1963), nato Hanzi Weiss (od 1963 do 1966), Mirko Bogataj (od 1966 do 1972) in Danilo Prušnik (od 1972 do 1987).

Pod novim imenom do novih uspehov

Na občnem zboru leta 1978, ko je krovno organizacijo vodil Danilo Prušnik, se je Slovenska fizikurna zveza (SFZ) preimenovala v Slovensko športno zvezo. Začelo se je novo obdobje v slovenskem organiziranem športu, ki se zrcali v strmem vzponu krovne organizacije v naslednjih desetletjih tako po številu vanjo vključenih slovenskih (in tudi dvojezičnih) športnih društev kakor tudi vrhunskih športnih dosežkov. Prušnik je krovno organizacijo vodil do leta 1987, nato pa do leta 1992 dr. Ludvik Druml.

S prihodom Marijana Velika na čelo krovne organizacije je Slovenska športna zveza leta 1992 začela tudi profesionalizacijo svojih struktur. Uvedla je funkcijo poslovodnega tajnika. Prvi je bil Bernard Sadovnik (1992–1995), ki je pri prvem ministru za zamejske Slovence v prvi Peterletovi vladi dr. Petru Venclju naletel na odprta ušesa glede finančnih potreb zamejskega športa v Avstriji in v Sloveniji. Sadovnika je nasledil novinar Ivan Lukan (1996–2012), ki je – skupaj z močno ekipo z Marijanom Velikom na čelu – uveljavil krovno organizacijo kot faktor v športu v Avstriji, Sloveniji in v celotnem alpsko-jadranskem prostoru. Od leta 2012 to funkcijo uspešno opravlja Marko Loibnegger, ki je pomembno pripomogel k temu, da je bila Slovenska športna zveza (in z njo dežela Koroška) na kongresu FUEN⁵⁹ v romunskem Cluju (2018) izbrana za gostiteljico 4. Europeade, evropskega nogometnega prvenstva avtohtonih narodnih manjšin, in jo je tudi uspešno izvedla – čeprav zaradi pandemije covid-19 z dvoletno zamudo šele leta 2022. Poslovodni tajnik pri Slovenski športni zvezi opravlja funkcijo operativca oz. vsestranskega menedžerja, ki je v pomoč športnikom in športnicam, funkcionarjem in včlanjenim društvom, medtem ko predsednik v prvi vrsti skrbi za reprezentacijo oz. promocijo krovne športne zveze predvsem pa na zunaj.

⁵⁹Opomba uredništva: FUEN – Federal Union of European Nationalities, evropska zveza narodnih manjšin.

Slovenska športna zveza danes združuje več kot 30 društev s približno 2.500 aktivnimi športniki in športnicami ter več kot 300 funkcionarji in sodelavci. Društva so organizirana bodisi v posameznih krajih na celotnem dvojezičnem ozemlju južne Koroške od Zahomca do Pliberka bodisi po športnih panogah – od nogometa, odbojke, košarke, alpskega smučanja, atletike, planinstva, športnega plezanja, lovstva, ribištva in šaha do skoraj vseh skupinskih in tudi individualnih športnih panog. Slovenska športna zveza podpira tudi rekreacijski šport in športne panoge, v katerih nastopajo tudi hendikepirani športniki in športnice. Še posebej pa društva, ki zbirajo mladino in jo navdihujejo za šport.

Delovanje zveze je pokazalo, da so novonastale strukture pomembne za manjšino ne le s športnega, vzgojnega in socialnega vidika, temveč tudi z narodnostnega, saj spada med glavne naloge društev, klubov in gibanj, včlanjenih v SŠZ, da krepijo slovenski jezik – predvsem med mladimi. Rezultat: še nikoli v zgodovini SŠZ ni združevala toliko društev, toliko športnih in rekreacijskih panog ter toliko aktivnih športnic in športnikov. Vanjo so danes vključeni tudi vsi večji, predvsem pa tudi najuspešnejši slovenski klubi in društva.

Razvejena dejavnost zveze, včlanjenih društev in klubov ter športnic in športnikov v najrazličnejših panogah in po celotnem dvojezičnem ozemlju od Podjune do Zilje pa zahteva – poleg primerne koordinacije ter profesionalne organizacijske in strokovno pomoči – tudi močne finančne temelje. S profesionalizacijo Slovenske športne zveze so se odprli pomembni finančni viri za učinkovito delovanje. Slovenska športna društva, posamezni slovenski športniki in ne nazadnje SŠZ sama so danes prejemniki pomembnih dotacij tako od Republike Slovenije kot tudi Republike Avstrije in dežele Koroške. Še naprej pa velja že pred leti razglašeni cilj »10 odstotkov za šport«. Podlaga za ta ključ so vsa finančna sredstva, ki ju republikli Avstrija in Slovenija namenjata slovenski narodni skupnosti na Koroškem iz državnega proračuna.

Čezmejno delovanje

Slovenska športna zveza se je že zgodaj aktivno vključevala v pomembne čezmejne športne pobude: na strani Olimpijskega komiteja Slovenije - Združenja športnih zvez (OKS-ZŠZ) ali na strani pristojnega ministrstva za šport ter vladnega urada za Slovence v zamejstvu in po svetu (USZS) Republike Slovenije. Prav tako s soro-

dnima organizacijama slovenskih rojakov v Italiji (ZSŠDI) in v Porabju (ZSM) ter za športne zveze in vladne ustanove na Koroškem in Republiki Avstriji, ki imajo nedvoumno veliko korist iz sodelovanja s Slovensko športno zvezo ter vanjo včlanjenimi klubi in društvi.

Denimo, ko je šlo za podporo kandidaturi zimskih olimpijskih iger 2002 (in pozneje še enkrat leta 2006) na tromeji med Avstrijo, Slovenijo in Italijo. Slovenska športna zveza in Slovenska gospodarska zveza sta tedaj skupaj s političnimi in kulturnimi organizacijami slovenske manjšine v Avstriji (Zveza slovenskih organizacij, Narodni svet koroških Slovencev, Krščanska kulturna zveza in Slovenska prosvetna zveza) podpisali skupno izjavo o podpori kandidature treh dežel za izvedbo zimskih olimpijskih iger »Brez meja – Senza confini – Ohne Grenzen«. Slovenska športna zveza je ponudila strokovno pomoč in partnerstvo, Slovenska gospodarska zveza pa vključitev v spremljevalne gospodarske projekte. Žal je kandidatura, ki je – prvič v zgodovini OI – pomenila gostiteljstvo treh držav, propadla (ZOI 2006 je dobil Torino), je pa na obzoru vnovična skupna kandidatura treh dežel za ZOI 2036!

Mladinske igre – mostovi med zamejci in med sosedi

Skupne športne prireditve med matičnimi in zamejskimi Slovenci iz avstrijske Koroške, Furlanije - Julijske krajine in Porabja so danes, ko so v Evropi padle meje, sama po sebi umevna stvar. Slovenci in Slovenke, ne glede na to, ali živimo v Avstriji, Sloveniji, Italiji, na Madžarskem ali na Hrvaškem, smo vsi postali državljani Evropske unije. Vendar ne smemo pozabiti, kako težaven je bil začetek, ko so nas še ločevale meje, deloma celo neprepustna železna zavesa!

Spomnimo se, ko se je pred več kot 40 leti slovenska mladina iz štirih držav, takratne Jugoslavije, Avstrije, Italije in Madžarske, začela srečevati na vsakoletnih mladinskih igrah na Ravnah na Koroškem. Srečanje je bilo pravi praznik športa, predvsem pa praznik prijateljstva in spoznavanja med mladimi. Šlo je za uresničitev zamisli pobudnikov, ki na to srečanje niso gledali zgolj kot na možnost, da se mladi v športnem duhu pomerijo med sabo, ampak da se kot rojaki tudi zblížajo. Slovenska športna zveza je k temu veliko prispevala.

Srečanje mladih Slovencev in Slovenk iz sosednjih držav je v minulih 45 letih gostil skoraj vsak večji kraj oz. večja regija v Sloveniji – od Lendave na severovzhodu države do Izole na zahodu ob slovenski obali ali od Kranjske Gore na severozahodu do Brežic na jugovzhodu. Le enkrat srečanja ni bilo, in sicer leta 2020, ko je pandemija covid-19 prekinila že organizirano prireditev v Slovenski Bistrici. »Toda pandemija je srečanje zadržala le za leto dni, nato smo znova nadaljevali«, je bila ponosna Sonja Poljšak, dolgoletna predsednica Komisije za zamejski šport pri Olimpijskem komiteju Slovenije - Združenju športnih zvez, ki je tudi organizator teh vsakoletnih mladinskih iger. Pred tem je igre imel na skrbi oddelek za mednarodne odnose pri Olimpijskem komiteju Slovenije pod vodstvom Marjana Jemca.

S teh srečanj so izšle tudi spodbude za nadaljnje, še globlje razvijanje plodnega sodelovanja med državami in obmejnimi regijami. Npr. mladinske igre treh dežel Slovenije, Furlanije - Julijske krajine in Koroške, poletne in zimske mladinske igre Alpe-Jadran z mladimi športniki in športnicami od Bavarske do Dalmacije in od Lombardije do madžarskih komitatov. Tudi »igre prijateljstva«, pri katerih je nekaj let sodelovala dežela Koroška in ki so vključevale tudi Bosno in Hercegovino (kanton Bihać), štejejo v ta sklop čezmejnih

športnih srečanj mladine. Na njih so nastopali uspešni in svetovno znani (zamejski) športniki, ki so jim prav te igre odprle vrata v širok svet športa in do vrhunskih dosežkov!

Slovenska športna zveza je bila pobudnik, organizator in prireditelj še mnogo drugih pomembnih čezmejnih prireditev in srečanj. Denimo pohoda na Arihovo peč, ki od leta 1978 do danes privablja prijatelje planin na severno stran Karavank v spomin na padle partizane februarja leta 1945.

Ali kolesarskega »Pozdrava Evropi« leta 2004, ko je Slovenska športna zveza dokazala, da je sposobna uspešno izvesti tudi velike mednarodne prireditve. Izstopajoč primer je bilo gostovanje mednarodne kolesarske dirke Po Sloveniji v letu, ko je Slovenija postala polnopravna članica Evropske unije. Slovenska pentlja je ob tej priložnosti obiskala kar tri sosedne države – Italijo (Trst), Hrvaško (Zagreb) in Avstrijo (Beljak). Slovenski športni zvezi je organizacijski odbor dirke Po Sloveniji zaupal kar dve etapi – peto, najdaljšo, iz Lenarta v Beljak, šesto, kraljevsko, pa iz Bač ob Baškem jezeru čez Ljubelj na Vršč.

Gostovanje kolesarske dirke Po Sloveniji 2004 na Koroškem; vir Športni bilten SŠZ 2004.

Super trim, jeziki in šport

Pravi uspešnici med prireditvami Slovenske športne zveze sta bila tudi t. i. sedmerboj južnokoroških vasi Super trim ob 50-letnici krovne športne organizacije koroških Slovencev in »Teden jezikov in šport«, ki ga SŠZ prireja še danes.

Športno-rekreativni projekt Super trim je zajel celotno ozemlje dvojezične Koroške in ob tem vključeval tako športnike in športnice kot tudi rekreativce iz številnih občin z obeh strani Drave oz. od Zahomca do Pliberka. Odmevna prireditev se je v hipu razvila v pravo športno tekmovanje med dvojezičnimi občinami ter iz leta v leto vključevala vse več mladih in starejših ljubiteljev športa – v prvem letu iz Bilčovsa, Pliberka, Sel, Zahomca in Železne Kaple, nato so se jim pridružili še Globasnica, Celovec in drugi.

Pobudnik projekta športno-rekreativne in družabne narave je bil nekdanji predsednik SŠZ in tedanji glavni urednik slovenskih sporodov deželnega studia ORF v Celovcu Mirko Bogataj, strokovno pa je niz prireditev po celotni južni Koroški spremljal Robert Kropiunik, nekdanji uspešen vrhunski športnik ter (še danes!) trener

Največ zanimanja pri poletnem KAMPUSU je pri mladih zbudil nogomet; vir Simon Rustja, Novice.

vrhunskih športnikov in športnic v atletiki na Koroškem, s svojim timom.

Šport v povezavi s slovenskim jezikom ima absolutno prioriteto pri delovanju Slovenske športne zveze na Koroškem. Zato je bilo samoumevno, da je SŠZ leta 2001, ko je Evropska unija prvič razglasila evropsko leto jezikov, organizirala 1. Teden jezikov in športa. Program projekta v obliki športno-jezikovnega tečaja je zajel mladinke in mladince v starosti od osem do 14 let, ti so se ob različnih športnih panogah (nogomet, košarka, odbojka, namizni tenis) igranje učili slovenščine, spoznavali pa tudi italijanščino. Prireditev tudi po več kot 20 letih neprekinjene izvedbe še danes navdušuje slovensko in dvojezično mladino s celotne Koroške, kar leto za leto potrjuje tudi število udeležencev. V projekt je od vsega začetka vključena tudi Športna akademija Krona, ki je poskrbela za pedagoško-športno strokovno osebje pri izvedbi tedna.

Zamujena zgodovinska priložnost!

Slovenskemu športu se je – v okviru načrtovane generalne obnove in pregradnje poslopja šolskega centra Zvezne gimnazije/ Dvojezične trgovske akademije na Janežičevem trgu v Celovcu – v prvem desetletju tega stoletja ponudila zgodovinska priložnost za pridobitev sodobne športne infrastrukture za slovensko šolsko in športno mladino. Slovenska športna zveza je namreč v dogovoru z ravnateljstvom Slovenske gimnazije ob začetku šolskega leta 2005/2006 skupaj s športnimi klubi KOŠ, Slovenskim atletskim klubom (SAK), Krono in atletskim centrom Koroška (ACK) predlagala, da se v sklopu načrtovane sanacije in pregradnje šolskega poslopja leta 2008 namesto novih telovadnic zgradi sodobna večnamenska športna dvorana oz. »hiša športa« in s tem novo športno središče koroških Slovencev v koroški prestolnici.

Predlog so sprejeli tako ministrstvo za pouk in umetnost kakor tudi Deželni šolski svet za Koroško ter Zvezna nepremičninska družba (BIG). Zadnja je projekt takoj vključila v natečaj arhitektov, razpisan po pravilih Evropske unije. Med 12 prijavljenimi je bil izbran projekt skupine arhitektov Hertl iz Zgornje Avstrije. Skupna vrednost naložbe je bila 7,2 milijona evrov, od tega je bilo za obnovo šolskega poslopja predvidenih 1,9 milijona evrov, za športno dvorano oz. »hišo športa« 3,2 milijona evrov, za nogometni stadion pa 2,3 milijona. Financiranje prve in druge stopnje projekta, torej obnove in razširitve poslopja ter gradnje športne dvorane, bi moralo biti zagotovljeno v letu 2006, za stadion SAK pa leta 2007. Gradbena dela naj bi se začela leta 2008.

Tudi zadostna uporaba športne dvorane (in s tem kritje večjega dela tekočih obratovalnih stroškov) je bila zagotovljena – novo večnamensko športno dvorano bi čez dan oz. v času šolskega pouka uporabljali obe šoli, po pouku, torej zvečer in ves konec tedna, pa bi bila dvorana na voljo športnim društvom iz vrst slovenske manjšine ter tudi drugim celovskim klubom. Izkazalo se je namreč, da tudi mesto Celovec potrebuje dodatne športne dvorane.

Pri financiranju športne dvorane je Slovenska športna zveza predlagala model, ki se je že uporabljal pri podobnih šolsko-športnih dvorinah na Koroškem. Projekt naj bi financirali zveza (ministrstvo za pouk, ministrstvo za šport in urad zveznega kanclerja), dežela Koroška (iz sklada za obnovo šolskih lokacij ter iz sklada za športno infrastrukturo), občina Celovec ter v manjšem obsegu Slovenska športna zveza in slovenski športni klubi v Celovcu. Ob tem so tekla pogajanja na vseh ravneh, tudi z Republiko Slovenijo – ta je predvsem v političnih pogovorih s Koroško in vlado na Dunaju podprla projekt gradnje nove večnamenske športne dvorane oz. »hiše športa« v Celovcu.

Tudi pobudniki zahtevnega projekta so bili optimistični. »Zagotovitev sredstev za uresničitev projekta ni nemogoča,« je na predstavitvi izbranega projekta poudaril poslujoči tajnik Slovenske športne zveze Ivan Lukan in ob tem pozval »vse strukture slovenske narodne skupnosti, da postavimo športno dvorano«. »Priložnosti za takšen projekt v Celovcu namreč ne bomo več dobili!« je dodal. Ravnatelj Slovenske gimnazije dr. Miha Vrbinc pa je pristavil: »Celoten projekt je namenjen naši šolski mladini in seveda tudi vsem, ki tam delamo. Že zdaj so naši mladinci vključeni v slovenska športna društva. S tem projektom bodo dobili sodobno okolje, v katerem bodo svoje talente tudi dejansko razširjali in izživljali ter uživali.«

A čeprav si je Slovenska športna zveza kot nosilka projekta športne dvorane z vsemi močmi prizadevala za njegovo uresničitev, je v celoti izdelani projekt na koncu propadel. Prvič zato, ker je deželna politika – najprej pod deželnim glavarjem Haiderjem in pozneje pod njegovim naslednikom Dörflerjem (»Ne potrebujemo geto dvorane.«) – uspešno bojkotirala uresničitev tega pomembnega projekta (kljub dogovoru o podpori v vrednosti več sto tisoč evrov na sestanku na deželni vladi!), in drugič, ker se del političnih zastopnikov manjšine očitno ni zavedal zgodovinske priložnosti, ki se je ponujala slovenski (študirajoči) mladini, slovenskemu športu in osrednji šolski lokaciji slovenske manjšine v prestolnici Koroške. SAK pa je svoje doprinesel s tem, da že v začetni fazi ni sprejel predlaganega terminskega načrta, ki je predvideval, da bi se finančno tako zahteven projekt realiziral postopno – najprej nova športna dvorana, nato novi stadion.

Na koncu je slovenska manjšina ostala brez potrebne sodobne infrastrukture, saj sta obe šoli dobili telovadnici (ki niti ne ustrezata avstrijskim normam!), SAK pa se je s centralno ležeče lokacije Slovenske gimnazije/Dvojezična trgovska akademija na Janežičevem trgu v Celovcu odselil na obrobje mesta.

Predsedniki Slovenske fizikulture zveze (SFZ) oz. Slovenske športne zveze (SŠZ):

1949–1954 Franci Zwittnig
1954–1963 dr. Janko Wiegele
1963–1966 Hanzi Weiss
1966–1972 Mirko Bogataj
1972–1987 Danilo Prušnik
1987–1992 dr. Ludvik Druml
od leta 1992 Marijan Velik

Dolgoletni predsednik SŠZ Marijan Velik (desni) in aktualni tajnik Marko Loibnegger; vir Simon Rustja, Novice.

Ivan Lukan, novinar
(dolgoletni dopisnik Dela in Primorskega dnevnika),
nekdanji sekretar Slovenske športne zveze,
lukan.ivan@aon.at